

SERBEST BÖLGELERDE VERGİ UYGULAMALARI

TAX TREATMENT OF FREE ZONE

Yusuf KOÇAK | Gümrük ve Ticaret Müfettiş Yrd.

ÖZET

80'li yıllardan itibaren dünyada liberal politikaların tekrar ön plana çıkmasıyla birlikte ülkemizde de dünyadaki gelişmelere paralel ekonomi politikaları alanında dönüşümler yaşanmış, korumacı politikalardan ziyade liberal politikalar ön plana çıkmış, ithal ikameci sanayileşme modeli terk edilerek ihracata dayalı büyüme modeli benimsenmiştir. Ekonomide özellikle dış ticaret, ulusal ve yabancı yatırım politikaları alanında köklü değişimler yaşanmıştır. Söz konusu dönüşümlerden bir tanesi de serbest bölgelerin kurulmasıdır. Bu kapsamda 15.06.1985 tarihinde 3218 sayılı "Serbest Bölgeler Kanunu" Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş, 1985 yılından itibaren ise Mersin ve Antalya Serbest Bölgeleri'nin kurulmalarıyla bu yönde somut adımlar atılmıştır. Çalışmamızda, serbest bölgelerin kuruluş amaçları, avantaj ve dezavantajları ile dış ticaret üzerindeki etkileri ve nihai olarak da serbest bölgelerdeki vergi uygulamaları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Serbest Bölge, Politika, Ekonomi, Ticaret, Gümrük, Vergi

JEL Sınıflandırması Kodu: F18, F49, O24

ABSTRACT

80s from the year in our country without again at the forefront of liberal policies in the world experienced transformation in the field of parallel economic policies with global developments, rather than protectionist policies out liberal policies to the fore, import substitution industrialization model left by export-led growth model has been adopted. Especially foreign trade in the economy, there have been fundamental changes in the field of national and foreign investment policies. One of the conversions is the establishment of free zones. In this context, on 15.06.1985 No. 3218 "Free Zone Law" entered into force upon its publication in the Official Gazette, concrete steps in this direction since 1985. The Mersin and Antalya Free Trade Zones were founded have been taken. In this study, organizational goals of free zones, effects on international trade with advantages and disadvantages, and ultimately tax practice in the free zone will be discussed.

Key Words: Free Zone, Politics, Economy, Trade, Customs, Tax

JEL Classification Code: F18, F49, O24

Türkiye'de Serbest Bölgeler Haritası

(www.ekonomi.gov.tr / Serbest Bölgeler Genel Tanıtım)

GİRİŞ

Genel olarak serbest bölgeler; ülkede geçerli ticari, mali ve iktisadi alanlara ilişkin düzenlemelerin uygulanmadığı veya kısmen uygulandığı, ticari faaliyetler için daha geniş teşviklerin tanıdığı ve fiziki olarak da ülkenin diğer kısımlarından ayrılan yerler olarak tanımlanmıştır.

15.06.1985 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nun 6'ncı maddesinde ise Serbest Bölgeler; Türkiye Gümrük Bölgesi'nin parçaları olmakla beraber; serbest dolaşımda olmayan eşyanın herhangi bir gümrük rejimine tabi tutulmaksızın ve serbest dolaşıma sokulmaksızın, gümrük mevzuatında öngörülen haller dışında kullanılmamak ya da tüketilmemek kaydıyla konulduğu, ithalat vergileri ile ticaret politikası önlemlerinin ve kambyo mevzuatının uygulanması bakımından Türkiye Gümrük Bölgesi dışında olduğu kabul edilen ve serbest dolaşımdaki eşyanın bir serbest bölgeye konulması nedeniyle normal olarak eşyanın ihracına bağlı olanaklardan yararlandığı yerler olarak tanımlanmaktadır.

3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nun, değişen ekonomik politikalar doğrultusunda yürür-

lüğe girmesiyle birlikte 1985 yılından itibaren ihracata dayalı yatırım ve üretimi teşvik etmek amacıyla ülkenin çeşitli yerlerinde serbest bölgeler oluşturulmaya başlanılmıştır. Serbest bölgelerin konumları da, Pazar ihtiyacı ve pazara yakınlık, bölgesel faktörler, nüfus, stratejik konum (büyük limanlar, uluslararası havaalanları ve karayolu ağlarına yakınlık) vb. unsurlar göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Kısa bir süre içerisinde 22 adet serbest bölge kurulmasına rağmen günümüzde faal olarak işlevine devam eden 19 adet serbest bölge bulunmaktadır.

1. Serbest Bölgelerin Kuruluş Amaçları

Serbest Bölgeler Kanunu'nun 1'inci maddesinde serbest bölgelerin kuruluş amaçları; ihracata yönelik yatırım üretimi teşvik etmek, doğrudan yabancı yatırımları ve teknoloji girişini hızlandırmak, işletmeleri ihracata yönlendirmek ve uluslararası ticareti geliştirmek olarak belirtilmiştir.

Kanunda sayılan bu amaçlara ek olarak, istihdamı arttırmak, ithalatı ucuzlatmak, gelir ve nüfus dağılımını dengelemek, döviz gelirini arttırmak, bölgesel ticareti geliştirmek ve küreselleşen ve küçük

Bölgeler	Zones	Ocak - Aralık 2013 January - December 2013				Ocak - Aralık 2014 January - December 2014				%
		İşçi	Büro Personeli	Diğer	Toplam	İşçi	Büro Personeli	Diğer	Toplam	
		Worker	Office Staff	Other	Total	Worker	Office Staff	Other	Total	
Ege	<i>Aegean</i>	14.204	2.659	412	17.265	13.900	2.720	422	17.042	-1,29
Bursa	<i>Bursa</i>	6.456	964	520	7.940	8.200	990	81	9.271	16,76
Mersin	<i>Mersin</i>	6.747	850	611	8.208	7.792	910	632	9.334	13,72
Antalya	<i>Antalya</i>	3.020	690	0	3.710	3.739	739	0	4.478	20,70
İstanbul Endüstri ve Ticaret	<i>Istanbul Industry</i>	3.710	574	60	4.344	3.213	1.154	0	4.367	0,53
Kocaeli	<i>Kocaeli</i>	1.245	103	50	1.398	1.188	105	65	1.358	-2,86
TÜBİTAK - Mam.Tek	<i>TÜBİTAK - Mam Tech.</i>	1.686	997	13	2.699	1.022	385	9	1.416	-47,54
Avrupa	<i>Europe</i>	2.551	461	0	3.012	2.836	486	0	3.322	10,29
Kayseri	<i>Kayseri</i>	2.498	180	119	2.797	3.185	299	78	3.562	27,35
İzmir	<i>Izmir</i>	1.139	269	63	1.471	1.209	271	63	1.543	4,89
İstanbul Trakya	<i>Istanbul Thrace</i>	1.080	459	37	1.576	1.568	468	11	2.047	29,89
İstanbul Atatürk Havalimanı	<i>Istanbul Atatürk Airport</i>	486	630	69	1.185	494	687	65	1.246	5,15
Adana-Yumurtalık	<i>Adana Yumurtalık</i>	352	70	336	758	1.778	97	2	1.877	147,63
Samsun	<i>Samsun</i>	362	46	0	408	351	50	0	401	-1,72
Gaziantep	<i>Gaziantep</i>	69	72	0	141	94	61	0	155	9,93
Trabzon	<i>Trabzon</i>	38	5	9	52	34	6	7	47	-9,62
Denizli	<i>Denizli</i>	28	10	0	38	24	9	0	33	-13,16
Mardin	<i>Mardin</i>	3	1	0	4	3	1	0	4	0,00
Rize	<i>Rize</i>	4	0	0	4	1	1	0	2	-50,00
TOPLAM	TOTAL	45.681	9.030	2.299	59.010	50.631	9.439	1.435	61.505	7,88

bir köye benzetilen dünya ticareti içerisinde yer edinme isteğinin de sayılması yanlış olmayacaktır.

2. Serbest Bölgelerde Genel Durum ve İşleyiş

Serbest bölgelerin sınırları ile giriş ve çıkış noktaları gümrük idarelerinin gözetimine tabi olup, gümrük idareleri, serbest bölgelere giren, buradan kalan veya çıkan eşyayı muayene edebilirler. Aynı şekilde, kanun hükümlerine uymayacağı yönünde ciddi şekilde şüphe uyandıran kişilerin de serbest bölgelere girişine gümrük idarelerince izin verilmeyebilir.

Serbest dolaşımda olan veya olmayan her türlü eşya serbest bölgelere konulabilir. Ancak, parlayıcı ve patlayıcı veya bir arada buldukları eşya için tehlikeli olan veya korunmaları için özel yapılara ihtiyaç duyulan eşya, serbest bölgelerdeki bu niteliklere uygun yerlere konulmak suretiyle diğer eşyaların zarar görmesinin önüne geçilir.

Serbest bölgeye giren eşyanın gümrük idarelerine sunulmasına ve beyanname verilmesine gerek yoktur. Ancak;

- Serbest bölgeye girişiyle sona erecek olan bir gümrük rejimine tabi tutulan eşyanın (ilgili gümrük rejiminin eşyanın gümrüğe sunulması zorunluluğunu araması şartıyla),
- Bir serbest bölgeye ithalat vergilerinin geri verilmesi veya kaldırılmasına ilişkin bir karardan sonra konulan eşyanın,
- Bir serbest bölgeye ihracat kaydıyla konulan eşyanın,
- Bir serbest bölgeye doğrudan Türkiye Gümrük Bölgesi dışından gelen eşyanın Gümrük idarelerine sunulması ve gerekli gümrük işlemlerine tabi tutulması gerekir.

Ayrıca, ihracat vergilerine veya ihracatla ilgili diğer hükümlere tabi olan eşyanın da gümrük idarelerine bildirilmeleri gerekir.

Yine, serbest dolaşıma giriş ve ihracat rejimi hükümlerine göre yapılacak olan gümrük kont-

rolü, serbest bölgelerin giriş ve çıkış kapılarında yapılabileceği gibi, eşyanın depolandığı serbest bölgelerde de yapılabilir.

Eşyaların, serbest bölgelerde kalabileceği süre sınırsızdır. Bunun yanında, bir serbest bölgeye konulmuş serbest dolaşımda olmayan eşya; serbest dolaşıma girebilir, elleçleme işlemlerine tabi tutulabilir, dâhilde işleme rejimine tabi tutulabilir, geçici ithalat rejimine tabi tutulabilir, gümrüğe terk edilebilir veya imha edilebilir.

Serbest bölgelerde depolama, işçilik, işleme veya alım ve satım faaliyetlerinde bulunan kişiler tarafından, gümrük idarelerine eşyayı teşhis ve eşya hareketlerini izleme olanağı verecek şekilde, envanter kayıtları tutulur. Ayrıca, bir serbest bölgeye doğrudan Türkiye Gümrük Bölgesi dışından veya bir serbest bölgeden doğrudan gümrük bölgesinin dışına çıkan eşya için özet beyan verilir.

3. Serbest Bölgelerin Ülke Ekonomisi Üzerindeki Fayda ve Zararları

Gümrük tarifeleri, diğer tarifeler, kambiyo ve ithalat kısıtlamaları gibi korumacı politikaların ticaret hacmi üzerinde oluşturduğu baskıyı kırma amacıyla yürürlüğe konulan Serbest Bölgeler Kanunu'nun amaçları, serbest bölgelerin ülke ekonomisi üzerinde oluşturması düşünülen faydaları içermektedir.

Bu kapsamda; dışa bağımlılığı yüksek olan üretimlerde gümrük vergisinden muaf olarak yabancı girdi imkânı, yerli firmaları yatırıma ve üretime teşvik etmektedir. Dolayısıyla uluslararası firmalarla rekabet imkânı oluşmakta, bunun bir etkisi olarak da yerli firmalara uluslararası arenada önemli bir pay elde etme ve faaliyet gösterilen sektörde markalaşma imkânı

sağlamaktadır. Bunun yanında artan üretimle birlikte istihdam oranının artmasında ve işsizlik sorununun çözümünde de etkili olmaktadır. Serbest bölgelerin diğer bir olumlu katkısı da, serbest bölge firmalarının bölgedeki ekonomik faaliyetler dolayısıyla iç piyasa ile yaptıkları etkileşim sonucunda ticari hayatın canlanmasıyla olmaktadır.

Yerli firmalar kanalıyla oluşan olumlu etkinin yanı sıra, vergisel muafiyetler ve teşvikler sayesinde oluşan doğrudan yabancı yatırımlarla birlikte teknoloji girişinin hızlanması da ülke ekonomisinin kalkınmasında etkili olacaktır.

Görüldüğü üzere, muafiyet ve teşviklerin doğru ekonomik politikalarla desteklenmesiyle birlikte Kanunda amaçlanan hedeflere ulaşılabilir olacaktır.

Serbest bölgelerin ülke ekonomisine katkılarının yanında olumsuz yanları da vardır. Sağlanan muafiyet ve teşviklerle, üretimde yabancı girdilerin gümrük vergisinden muaf olarak ithali sonrasında üretimin artmasıyla ithalatın artması, buna karşılık bu durumun teknoloji girdisiyle desteklenmemesi durumunda yerli girdi üretimine geçilememesi ithalat baskısını artıracak, netice olarak serbest bölgelerin kurulması ülke ekonomisinin hedeflenen seviyeye ulaşmasına katkı sağlamayacaktır.

Bunun yanında, serbest bölgelerin yönetimi ve denetiminin iyi bir şekilde yapılamaması durumunda ülkede kaçakçılığın artmasının önüne geçilemeyecek, bu da ülke ekonomisine zarar verecektir.

4. Serbest Bölgelerin Sağladığı Avantajlar

Serbest bölgelerin ülke ekonomilerine katkıları olduğu kadar, serbest bölge imkânlarından fay-

dalanan firmalara sağladığı avantajlar da vardır. Söz konusu avantajları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Üretici firmalar için vergi avantajlarından yararlanma imkânı sağlar.
- Serbest bölgelerde faaliyet ruhsatı süreleri belli olduğundan, firmalara orta ve uzun vadede geleceği planlayabilme imkânı sağlar.
- Serbest bölgelerde elde edilen kazanç ve gelirler, hiçbir izne tabi olmaksızın yurt dışına ve Türkiye'ye serbestçe transfer edilebileceğinden kar transferi imkânı sağlar.
- Ticaret kolaylığı imkânı sağlar.
- Serbest bölgeler Türkiye Gümrük Bölgesi dışında kabul edildiği için gümrük vergisi işlemlerinden arındırılmış ticari faaliyet imkânı sağlar.
- AB ve Gümrük Birliği kriterlerinin gerektirdiği serbest dolaşım belgelerinin temini imkânı sağlar.
- Serbest bölgelerde sağlanan teşvik ve avantajlardan yerli ve yabancı bütün firmalar eşit olarak faydalanacağından eşitlik prensibi geçerlidir.
- Serbest bölgelerde eşyalar sınırsız kalabileceğinden zaman kısıtlaması bulunmaz.

- Pazar ihtiyaçlarına ve şartlarına göre serbestçe belirlenecek ticari faaliyet imkânı sağlar.
- Serbest bölgelerdeki faaliyetlerle ilgili her türlü ödeme dövizle yapılacağından gerçekçi bir enflasyon muhasebesi imkânı sağlar.
- Serbest bölgelerin Türkiye ve diğer serbest bölgeler ile diğer ülkelerle ticaret yapmasında herhangi bir kısıtlama bulunmadığından yerli ve yabancı tüm pazarlara erişim imkânı sağlar.
- Başvuru ve faaliyet sürecinde her türlü bürokrasi en aza indirildiğinden kuruluş işlemlerinde kolaylık avantajı vardır.
- Türkiye'deki serbest bölgeler kuruldukları bölgeler itibarıyla stratejik avantaj sağlarlar.
- Her türlü ticari ve sınai faaliyete uygun ve ucuz altyapı imkânı sağlar.
- Serbest bölgelerde üretim yapan firmalara hammadde temininde diğer ülke firmalarıyla rekabet anlamında tedarik zinciri imkânlarından yararlanma kolaylığı sağlar.

5. Serbest Bölgelerin Ticaret Hacimleri

Serbest bölgelerin ticaret hacimleri yıllar

Milyon Dolar	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Yurtiçinden Bölgelere	3.195	2.177	2.295	2.668	2.971	2.887	2.734
Bölgelerden Yurtdışına	5.874	4.913	4.361	6.924	7.071	7.701	7.958
Yurtdışından Bölgelere	8.248	5.493	6.625	7.253	7.257	7.490	7.059
Bölgelerden Yurtiçine	7.262	5.173	5.291	5.801	5.754	5.162	4.683
TOPLAM TİCARET HACMİ	24.579	17.756	18.572	22.646	23.053	23.240	22.432

itibariyle genel olarak artmış olup, son yıllarda sadece 2008 Küresel Finans Krizi sonrasında ciddi bir düşüş göstermiştir.

6. Serbest Bölgelerde Vergi Uygulamaları

6.1 Serbest Bölgelerde Gümrük Vergileri

Serbest bölgeler, kanunda da tanımı yapıldığı üzere, serbest dolaşımda olmayan eşyanın bir gümrük rejimine tabi tutulmaksızın konulduğu, ithalat vergilerinin uygulanması bakımından Türkiye Gümrük Bölgesi dışında kabul edilen alanlardır. Serbest bölgeler, Türkiye Gümrük Bölgesi'nin bir parçasıdır ancak gümrük işlemleri açısından yurtdışı kabul edilirler. İhracat açısından bu durumu değerlendirdiğimizde, serbest dolaşımda bulunan eşya serbest bölgelere konulmakla ihracata bağlı imkânlardan yararlanabilmekte yani söz konusu eşya ihraç edilmiş gibi işlemler yerine getirilmektedir. İthalat açısından ise, serbest bölgelerde bulunan eşya serbest dolaşımda olmadığından ve gümrük işlemleri açısından da serbest bölgeler yurtdışı kabul edildiğinden, buralardan Türkiye Gümrük Bölgesi'ne eşya girişinde söz konusu eşya herhangi bir gümrük rejimine tabi tutulacak ve ilgili eşya üzerinde ithalat vergileri ile ticaret politikası önlemleri ve kambiyo mevzuatı uygulanacaktır.

Eşyanın serbest bölgelerden çıkışı durumunda vergilerin hesaplanmasında ise farklı durumlar söz konusudur. Şöyle ki; serbest bölgelerde üçüncü ülke menşeli girdiler kullanılarak üretilen eşyanın serbest dolaşıma sokulmak istenilmesi durumunda beyan sahibinin talebi halinde, bu eşyanın gümrük kıymetinin serbest bölgede kalış süreleri içinde depolanma ve muhafaza edilme masraflarını da içeren fiilen ödenen

veya ödenecek fiyatı teşkil ettiği hallerde ve söz konusu masraflar bu fiyattan ayrı olarak gösterilebildiği takdirde, gümrük kıymetine dâhil edilmez. Beyan sahibinin talebi halinde ise, gümrük vergileri, gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihte yürürlükte olan gümrük tarifesine göre hesaplanır.

Serbest bölgelerden Avrupa Birliği'ne eşya gönderilmesinde ise; eşyanın tamamen Türkiye'de serbest dolaşımda bulunan girdilerden üretilmiş olduğu hallerde, Türkiye'ye vergilerin ödenerek giriş işleminin yapıldığına dair belgelerin incelenerek Türkiye'de serbest dolaşımda bir eşya olduğunun anlaşılması halinde, herhangi bir vergi tahsilatı yapılmaksızın A.TR Dolaşım Belgesi düzenlenir ve eşya sevk edilir. Eşyanın tamamen veya kısmen üçüncü ülke menşeli girdiler kullanılarak serbest bölgede işlem görmesi halinde ise, üçüncü ülke girdilerinin muayene ve tespiti yapıldıktan sonra CIF değeri belirlenerek, bunun üzerinden gümrük vergisi tahsilatı yapılır. Ayrıca, eşyanın ticaret politikası önlemlerine tabi üçüncü ülke menşeli olması halinde, A.TR Dolaşım Belgesi düzenlenmesi için telafi edici verginin tahsil edilmesi de gerekir.

6.2 Serbest Bölgelerde Katma Değer Vergisi

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 11'inci maddesinde, ihracat teslimlerinin vergiden istisna olduğu belirtilmiştir.

Aynı Kanunun 12'nci maddesinde ise, bir teslimin ihracat teslimi sayılabilmesi için gerekli şartlar belirtilmiş, bu şartlar arasında "teslimin bir serbest bölgedeki alıcıya tevdi edilmesi" durumu da hüküm altına alınmıştır.

Yine aynı şekilde Serbest Bölgeler Kanunu'nun 8'inci maddesinde, bir serbest bölge ile Türkiye'nin diğer yerleri arasında yapılacak tica-

retin dış ticaret rejimine tabi olduğu belirtilmiştir. Yukarıdaki kanun maddeleri birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye’den serbest bölgede bulunan bir firmaya eşya tevdi edildiğinde, söz konusu işlem ihracat istisnası kapsamında değerlendirilecek ve bu ticaret katma değer vergisinden muaf tutulacaktır.

Ayrıca Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 32’nci maddesi “Bu Kanununun 11, 13, 14 ve 15 inci maddeleri ile 17’nci maddenin (4) numaralı fıkrasının (s) bendi uyarınca vergiden istisna edilmiş bulunan işlemlerle ilgili fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen Katma Değer Vergisi, mükellefin vergiye tabi işlemleri üzerinden hesaplanacak Katma Değer Vergisinden indirilir.” hükmüne amir olup, belirtildiği üzere söz konusu ticaret dolayısıyla yüklenilecek olan katma değer vergisi indirim konusu yapılabilecektir.

Diğer bir husus olan, serbest bölgelerden Türkiye’ye olan eşya teslimlerinde, Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 1’inci maddesinde belirtildiği üzere, her türlü eşya ve hizmet ithalatı katma değer vergisine tabi olduğundan, bu tür işlemlerde katma değer vergisi tahsil edilecektir.

Ancak Katma Değer Vergisi Kanunu’nun İthalat İstisnası başlığı altında düzenlenen 16’ncı maddesinde bazı teslim ve hizmetlerin katma değer vergisinden istisna olduğu belirtilmiştir.

Buna göre;

- Bu Kanun hükümlerine göre yurtiçi teslimleri katma değer vergisinden muaf olan eşya ve hizmetlerin ithali,
- 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 167’nci maddesi [(5) numaralı fıkrasının (a) bendi ile (7) numaralı fıkrası hariç], geçici ithalat ve hariçte işleme rejimleri ile geri gelen eşyaya ilişkin hükümleri kapsamında gümrük vergisinden muaf veya müstesna olan eşyanın ithali,

- Gümrük Kanunu’ndaki transit ve gümrük antrepo rejimleri ile geçici depolama ve serbest bölge hükümlerinin uygulandığı eşyalar, İstisna kapsamında değerlendirilmiş olup bu kapsamda yapılan ithalatlarda katma değer vergisi tahsil edilmeyecektir.

Ancak, Gümrük Kanunu’na göre geri getirilen eşyanın dışarıda bir işleme tabi tutulması veya asli kısmına bir ilave yapılması halinde eşyanın kazandığı değer farkı istisnaya dâhil değildir.

6.3 Serbest Bölgelerde Gelir ve Kurumlar Vergisi

Serbest Bölgeler Kanunu geçici 3’üncü maddesinin yürürlüğe girdiği tarih olan 06.02.2004 itibarıyla, bu Kanuna göre kurulan serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere ruhsat almış olan mükelleflerin, bu bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazançları gelir veya kurumlar vergisinden müstesna kılınmış, ancak bu muafiyet, anılan maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla firmaların faaliyet ruhsatlarından belirtilen süre ile sınırlı tutulmuştur.

Yine aynı maddeye göre, bu bölgelerde istihdam edilen personele ödenen ücretlerin de 31.12.2008 tarihine kadar gelir vergisinden istisna tutulduğu belirtilmiştir.

Ancak anılan Kanun maddesinde belirlenen süre dolmadan Serbest Bölgeler Kanunu’nun geçici 3’üncü maddesinde bir takım değişiklikler yapılmıştır.

Buna göre; Avrupa Birliği’ne tam üyeliğin gerçekleştiği tarihi içeren yılın vergilendirme döneminin sonuna kadar, serbest bölgelerde üretim faaliyetinde bulunan mükelleflerin bu bölgelerde imal ettikleri ürünlerin satışından elde ettik-

leri kazançların gelir veya kurumlar vergisinden muaf tutulduğu belirtilmiştir.

Ayrıca, bu bölgelerde üretilen ürünlerin FOB bedelinin en az %85'ini yurtdışına ihraç eden mükelleflerin istihdam ettikleri personele ödedikleri ücretler de gelir vergisinden muaf tutulmuştur. Yine bu duruma ek olarak, yıllık satış tutarı bu oranın altında kalan mükelleflerden zamanında tahsil edilmeyen vergilerin cezasız olarak, sadece gecikme zammıyla birlikte tahsil edileceği hüküm altına alınmıştır.

6.4 Serbest Bölgelerde Damga Vergisi ve Harçlar

Serbest Bölgeler Kanunu'nun geçici 3'üncü maddesinde yapılan değişiklik ile serbest bölgelerde faaliyette bulunan mükelleflerin, Avrupa Birliği'ne tam üyeliğin gerçekleştiği tarihi içeren vergilendirme döneminin sonuna kadar, bu bölgelerde gerçekleştirilen faaliyetlerle ilgili olarak yapılan işlemler ve düzenlenen kâğıtlar damga vergisi ve harçlardan muaf tutulmuştur.

6.5 Serbest Bölgelerde Özel Tüketim Vergisi

4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun İstisnalar Başlığı altında düzenlenen 5'inci maddesinde anılan Kanuna ekli listelerdeki eşyaların ihracat teslimleri bazı şartların yerine getirilmesi durumunda vergiden müstesna kılınmıştır. Buna göre;

- Teslim yurt dışındaki bir müşteriye yapılması, (Yurt dışındaki müşteri tabiri; ikametgahı, işyeri, kanuni ve iş merkezleri yurt dışında olan alıcılar ile yurt içinde bulunan bir işletmenin, yurt dışında faaliyet gösteren şubelerini ifade eder.)
- Teslim konusu eşya, Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesinden çıkmış olması, (Eşyanın ihraç edilmeden önce yurt dışındaki alıcı adına hareket edenlere veya bizzat alıcıya işlenmek ya da herhangi bir şekilde değer-

lendirilmek üzere yurt içinde teslimi ihracat sayılmaz.)

Şartlarının yerine getirilmesi durumunda ihracat teslimleri özel tüketim vergisinden müstesna kılınmış olup, ihraç edilen eşyaların alış fiyatları ve benzeri belgeler üzerinde gösterilen ve beyan edilen özel tüketim vergisi de ihracatçıya iade edileceği hüküm altına alınmıştır.

Ancak, 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 12'nci maddesinde, bir teslimin ihracat teslimi sayılabilmesi için gerekli şartlar belirtilmiş, bu şartlar arasında "teslimin bir serbest bölgedeki alıcıya tevdi edilmesi" durumu da hüküm altına alınmasına rağmen 4760 sayılı ÖTV Kanunu'nda serbest bölgelere yapılan teslimlerin ihracat teslimi olarak sayılmasına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Sonuç olarak, bir eşyanın serbest bölgedeki bir alıcıya tevdi edilmesi durumunda KDV iadesi alınabilirken ÖTV iadesi alınamamaktadır.

ÖTV Kanunu'nun 7'nci maddesinin 7'nci fıkrasında ise 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun transit, gümrük antrepo, dahilde işleme, gümrük kontrolü altında işleme rejimlerine tabi tutulanlar ile serbest bölgeler ve geçici depolama yerleri hükümlerinin uygulandığı eşyalar özel tüketim vergisinden müstesna olduğu belirtilmiştir.

Kısaca, Türkiye'nin diğer yerlerinden serbest bölgelere yapılan teslimlerin Özel Tüketim Vergisi Kanunu hükümleri çerçevesinde ÖTV'ye tabi tutulması gerekirken, bahse konu Kanunun 7'nci maddesinin 7'nci fıkrasına istinaden transit, gümrük antrepo, dahilde işleme, gümrük kontrolü altında işleme rejimlerine tabi tutulanlar ile serbest bölgeler ve geçici depolama yerleri hükümlerinin uygulandığı ait eşyaların Özel Tüketim Vergisi'nden istisna tutulması gerekmektedir.

SONUÇ

Sınır kavramının önemini yitirmesi ile küresel bir köy haline gelen dünya konjonktürü daha rekabetçi bir ortam ortaya çıkarmış, bu rekabetçi ortam da, ekonomik reformları beraberinde getirmiştir. Bu yönde atılan adımların hayata geçirilmesinin bir ayağı da makalemizin konusu teşkil etmektedir. Değişen ekonomik politikalar sonrasında atılan adımlarla serbest bölgelerin kuruluş amaçları yerine getirilmeye çalışılmıştır. Teşvik ve muafiyetlerin yanında kısa bir süre içerisinde serbest bölgelerin sayıları da artırılmıştır. Yerli ve yabancı yatırımların artmasının yanında teknoloji girişinin artması ve üretim aşamasında kullanılan girdi menşesinde yerli oranının artması serbest bölgelerin kuruluş amaçlarının nihayete ermesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- GÜR SOY Yaser, Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi, Ekin Yayınevi, 9.Baskı, 2015
- KARADUMAN Naci, “Serbest Bölge Uygulamalarının Dış Ticarete ve Yabancı Sermayeye Katkıları”, Süleyman Demirel Üniversitesi E-Dergi, 2002, <http://edergi.sdu.edu.tr/index.php/iibfd/article/viewFile/2484/2228>
- KOCAMAN Çiğdem Berna, “Serbest Bölgelerin Makroekonomik Etkilerinin Değerlendirmesi: Türkiye Örneği”, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi 2007, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/265/2384.pdf>
- KOÇAK Gül, PURTAŞ Uğur, ÇAKICI Gökhan “Serbest Bölgelerde Katma Değer Vergisi Uygulamaları”, Maliye Bakanlığı Vergi Denetim Kurulu, 2015
- Serbest Bölgeler Genel Tanıtım, www.ekonomi.gov.tr, http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/yatirim/serbestBolgeler?_afzLoop=2462245401990403&_afzWindowMode=0&_afzWindowId=null#!%40%40%3F_afrWindowId%3Dnull%26_afrLoop%3D2462245401990403%26_afrWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-

state%3Dipiqzlw_x_61

- Gümrük Yönetmeliği
- Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliği
- 1 Seri No’lu 3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu Genel Tebliği
- 1 Seri No’lu Özel Tüketim Vergisi Genel Tebliği
- 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu, www.tbmm.gov.tr
- 3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu, www.tbmm.gov.tr
- 4458 Sayılı Gümrük Kanunu, www.tbmm.gov.tr
- 4760 Sayılı ÖTV Kanunu, www.tbmm.gov.tr